

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ—JURISPRUDENȚĂ—LEGISLAȚIUNE—ECONOMIE POLITICĂ—FINANȚE—SOCIOLOGIE

FONDATOR:
ION S. CODREANU
Avocat

DIRECTOR:
I. GR. PERIEȚEANU
Avocat, fost Ministru

PRIM REDACTOR:
ALEXANDRU VELESCU
Doctor în Drept, Avocat

COMITETUL DE REDACȚIE:

Traian Alexandrescu, fost decan al Baroului de Ilfov; **Alexandru Cerban**, Profesor Universitar, Avocat; **Iosef G. Cohen** Consilier la Consiliul Legislativ, Avocat; **Gr. Conduratu**, Avocat; **N. Jac Constantinescu**, Președinte la C. de Apel București; **E. Cristoforeanu**, Dr. în Drept dela Roma, Avocat; **Dem. I. Dobrescu**, Primarul General al Capitalei; **Vintilă Dongoroz**, Conferențiar universitar, Membru în Consiliul de disciplină al Baroului Ilfov; **D. Gălășescu-Pyk**, Profesor Universitar, Avocat; **Eugen Peșit**, Consilier la Inalta Curte de Casație; **G. Petrovici**, Prodecen al Baroului Ilfov; **C. Sipsom** Profesor Universitar; **C. A. Stoeanovici**, Conf. univ., Membru al Consiliului Legislativ; **Gr. L. Trancu-lași**, fost Ministru Avocat; **Hariton Udrea**, Judecător Trib. Ilfov; **Petre Vasilescu**, Profesor Universitar.

SECRETARI DE REDACȚIE:

E. C. Decusară Dr. în Drept din Paris, Directorul Statisticii Judiciare; **Ionel I. Codreanu**, Doctor în drept din Paris, Avocat

S U M A R

Alte orientări în problematica Dreptului Constituțional, de avocatul Victor Hillard;

Natura dobânzii legale și variația procentului ei, de avocatul A. Schwefelberg;

JURISPRUDENTE:

Inalta Curte de Casație s. I: *Calistrat V. Andrișan cu Alex. A. Prelipceanu*. (Instituțiunile și substituțiunile fideicomisare. Legate. Dacă au fost desființate în Bucovina prin legea din 27 Martie 1926?);

— Comisiunea de apeluri fiscale pentru impunerile la echivalent pe anul 1933 din județul Prahova: *Astra Română S. A. cu Fiscul*. (Impunerea la echivalent a proprietăților imobiliare prin natura lor, nu și a averii mobile și a celor imobile prin destinațiune a Societ. Anonime. Instalațiunile de pe terenurile exploatatorului nu sunt imobile prin natura lor, dacă nu sunt unite solului, cu caracter de perpetuitate. Mina și lucrările anexe sunt bunuri mobile neimpozabile la echivalent), cu o *Notă* de avocatul George Eliescu. Concluziunile serise depuse de avocatul Emil Ottulescu, pentru Soc. Astra Română.

Alte orientări în problematica Dreptului constituțional

1) Pe pragul fiecărei epoci a istoriei unei națiuni ce se dezvoltă în cadrul dreptului, se proiectează probleme de coordonarea drepturilor individului cu funcțiunile Statului.

Interesul pentru problemele vieții publice devine cu atât mai mare cu cât progresul omenirii pe căile civilizației, pare a produce o multiplicare a nevoilor care solicită intervenția unui factor superior cu puteri pacificatoare.

În organizarea funcțiunilor etatice putem examina două tendințe în conflict: una aparținând doctrinei inspirate de principiile revoluției franceze, cealaltă integrându-se în realizările din dreptul italian inaugurate prin revoluția din 1922.

2) Încă din veacul trecut, Statul a fost scos de către doctrina juridică de pe pedestalul suveranității absolute, care îi conferia prestigiul unei entități metafizice investită cu drepturi și funcțiuni istorice superioare voinței indivizilor, spre a fi încadrat în disciplina pozitivă a dreptului public, ca o tehnică juridică indispensabilă conviețuirii în o colectivitate organizată și tinzând la asigurarea condițiunilor prielnice pentru dezvoltarea personalității individuale.

„La souveraineté de l'Etat c'est le service public”, exclamă o parte din doctrina franceză pentru a marca deplasarea axei juridice a Statului din planul abstract al suveranității pe linia concretă a serviciului public; Statul urmărind a găsi sursa drepturilor sale în datoria de a presta cât mai eficace servicii către publicul contribuabil și neputând degaja un drept de comandă din nebuloza unei superiorități transcendente.

Ideia Statului de drept (Rechtsstaat), sistemul legalității verificate de instanțele judecătorești, descentralizarea pe servicii, autonomizarea și investirea cu personalitate juridică a serviciilor publice, care permit în unele cazuri și o activitate comercială, posibilități largi pentru particulari de a se adresa contenciosului administrativ, examenul judiciar al constituționalității operii Corpurilor legiuitoare, sunt câteva din consecințele democratizării Statului modern. Pe această vectorie, profesorul Hans Kelsen, afirmă că Statul se confundă cu un sistem ierarhic de centre de norme juridice.

3) Considerând Statul ca o sursă de drept, anterior și superior indivizilor din o epocă anumită, doctrina recentă italiană privește individul ca un instrument al societății care are viața și scopurile ei, distincte de voința și scopurile individuale.

Societatea fiind un tot organic înzestrat cu o voință superioară voinței individuale, și trebuind să urmărească un scop istoric și nu personal, Statul va putea la un moment dat, să aibă scopuri contrarii obiectivelor indivizilor din o generație dată.

Individul nefiind, ca în doctrina Kantiană, un scop în sine și nici scopul societății, ci instrumentul ei

de realizare, drepturile Statului vor trece înaintea drepturilor individului.

Influențat de concepțiuni hegeliene și de întregul energetism al epocii bismarckiene, d-l Rocco, jurisconsultul regimului fascist, preconizează restituirea plenitudinii exercițiului suveranității în favoarea Statului, cu următoarele sugestive cuvinte: „Restituer à l'Etat le plein exercice de la souveraineté, le Pouvoir exécutif étant l'expression la plus pure, la plus authentique de l'Etat, l'organe essentiel et suprême de son action”.

În religia fascistă, întâietatea absorbantă a puterii executive permite Statului plenar suveran să realizeze, prin puterea și coeziunea națiunii personificată în Stat — independent de voința majorității indivizilor — doctrina sa de conservare, expansiune și perfecționare.

4) Rezultatele mediocre ale votului universal, proporțiile crizei economice și greutatea întâmpinate în actualul sistem de organizare etatică pentru înlăturarea ei, sensibilitatea masselor populare la curentele demagogice, au provocat puternice decepții și în rândurile acelor care credeau în binefacerile participării poporului la cărmuirea politică a Statului.

Anumite succese practice vizibile, din țări care și-au modificat structura Statului în un sens anti-democrat, au făcut ca multe spirite obiective să-și apropie înțelesul formulei brutale a lui Auguste Comte: „la souveraineté du peuple une mystification oppressive, l'égalité un ignoble mensonge” și să nu mai vadă în o dictatură un simplu efort eroic pentru învingerea unei crize, ci un sistem precis pentru a asigura în mod permanent o reală ierarhie a valorilor, o hegemonie a unei minorități selecte și creatoare, un regim de personalitate voluntară.

5) Prima consecință a eșecurilor suferite în unele țări de către sistemul politic care avea ca centru Parlamentul, a fost o puternică tendință generală de întărirea puterii executive prin proclamarea primatului ei politic.

Este adevărat că Montesquieu, elaborând sistemul separațiunii puterilor în Stat și enunțând acea poziție aparent atât de benignă: „pour qu'on ne puisse abuser du pouvoir il faut que par la disposition des choses, le pouvoir arrête le pouvoir”, s'a gândit la o tehnică abilă pentru a sustrage monarhiei absolute franceze parte din atribuțiile ei, spre a o așeza cât mai aproape de monarhia constituțională engleză.

Separațiunea puterilor tindea la limitarea atribuțiilor unui factor politic care se sprijinea numai pe drepturi istorice, nu avea nici o aderență prezentă în consimțământul națiunii și reprezenta în conștiința publică o forță reacționară protivnică aspirațiilor legitime ale unui popor copt pentru a fi stăpânul destinelor sale.

Cu totul altele sunt datele problemei raporturilor puterii legislative cu puterea executivă, în veacul nostru.

Noi nu mai cunoaștem conflictul între o putere coercitivă reprezentând un trecut anti-progresist și o putere legislativă reprezentând o cucerire a democrației; nu cunoaștem un conflict între principiul monarhic și principiul parlamentar, pentru că, atât

puterea executivă având ca șef capul Statului, cât și puterea legislativă, întemeiază rațiunea lor de a fi pe aceeași voință națională exprimată prin formele prevăzute în Constituție.

În statele înzestrate cu o constituție, toate puterile Statului emană dela națiune, neexistând o putere în slujba unui regim meta-juridic, ci puterile, executivul și legislativul, sunt în acelaș serviciu comandat de interesele permanente ale țarei.

Cum tehnica politică a Statului modern cere o armonioasă colaborare a puterilor în Stat, și cum rațiuni de conflict organic între puterea legislativă și puterea executivă nu mai există, ambele fiind în slujba aceluiași interese și aceleiași voințe naționale, este firesc ca să aibă întâietate acea putere în Stat, care poate da un randament mai mare și poate presta o activitate mai eficace.

6) Problemele economice și financiare cu grave repercusiuni asupra întregii vieți de Stat, pătrunderea tot mai accentuată a „socialului” în viața cotidiană, necesitatea frecventă a unor măsuri urgente în interesul colectivității, o nevoie de coordonare și raționalizare, reclamă prezența activă a unei puteri de Stat având o mare mobilitate și rapiditate în deciziuni.

Aceste calități nu le poate avea decât puterea executivă, care pentru crescânde ei atribuțiuni trebuie înzestrată cu un personal cu o reală pregătire profesională și care să știe să se situeze deasupra suspiciunilor de abuz, noțiune cu care opinia publică leagă încă ideea de puterea executivă efectivă.

De altfel un sistem facil și ieftin de contencios administrativ va putea asigura celor lezați pe nedrept beneficiul regimului de legalitate, fără a se putea examina de către justiție probleme de oportunitate care rămân în atributul exclusiv și aprecierea necontrolată a administrației.

7) Opera de legiferare a încetat de mult a fi de natură pur politică, dobândind un caracter complex care reclamă aprofundate cunoștințe juridice și documentări în specialitatea domeniului în care se legiferează.

Puterea executivă având întregul aparat de Stat la dispoziție, are mijloace mult mai eficace de investigație și documentare tehnică decât puterea legislativă, a cărei compoziție prin actualele sisteme de recrutarea membrilor Parlamentului nu oferă garanții de competență și pregătire tehnică pentru opera zilnic mai complexă și mai specială a legiferării.

Parlamentul, în multe țări, nu poate exercita, din cauza modului în care este compus, nici funcțiunea sa elementară de organ de control efectiv al puterii executive.

Pentru a permite organului legislativ a îndeplini funcțiunea sa și pentru a nu adânci inferioritatea în care se poate găsi față de organul executiv, este necesară o modificare a modului de recrutarea membrilor reprezentanței naționale prin reducerea lor ca număr și alegerea lor pe baze calitative, care să permită o operă de legiferare și control, având prestigiul unei reale competențe și documentări științifice.

O astfel de organizare a puterii legiuitoare ar constitui o îngădire a participării populare directe la guvernare în măsura în care trecerea unei funcțiuni

publice asupra unui organ specializat, constituie o restrângere a liberului arbitru politic.

Principiul diviziunii muncii — inexorabilă lege a progresului și cauză permanentă de diferențiere socială — tinde să învingă ficțiunile politice.

8) O selecțiune a aleșilor se va realiza foarte greu, fără o selecțiune a alegătorilor.

Este demnă de amintit o dispoziție din legislația recentă italiană, prin care dreptul de vot este legat și de calitatea de contribuabil minimal.

Nu poate participa la conducerea politică a Statului, cineva care nu a făcut un sacrificiu minimal pentru colectivitate, cel puțin prin o contribuție fiscală anuală la sindicatul din care face parte, învederând astfel nu numai că este un element producător, dar și că solidaritatea sa cu nevoile Statului este efectivă.

Legislația electorală italiană a influențat legislația electorală română; astfel s'a adoptat sistemul primei electorale acordată unui partid care a obținut o anumită proporție din voturi, sistem care a fost la noi criticat pe nedrept, întrucât dă unui partid politic posibilitatea de a introduce în Camera deputaților personalități și specialiști lipsiți de aport electoral.

9) Fără a stărui asupra sistemului „statului-partid”, socotim că se desemnează o tendință de a se asigura partidelor politice un statut juridic precis în dreptul public, ca factori de o utilitate primordială pentru canalizarea, disciplinarea și transformarea energiei populare în voință de Stat.

Partidele politice nu mai pot rămâne în lumina nouilor tendințe, simple asociațiuni de drept privat, pentru că scopul lor, — finalitatea are în drept necontestate funcțiuni creatoare —, le așează pe planul dreptului public.

Partidul politic ca entitate pozitivă în dreptul public ar obliga la alte răspunderi în raport cu marile interese ale națiunii și la alte sisteme de organizare și promovarea partizanilor, permițând tot odată partidului o serioasă activitate pregătitoare pe bază de documentări oficiale, pentru preluarea guvernării.

Un început timid a fost făcut în Cehoslovacia prin influența dreptului nord-american care a recunoscut anumite atribuțiuni de drept public partidelor politice.

Legea română electorală din 1926 nu cunoaște numai alegători și aleși, ci și grupări politice care se integrează prin rolul lor în elaborarea și concretizarea voinței de Stat, în instrumente interesând dreptul public.

10) A da unui partid politic un statut pozitiv de drept public nu înseamnă numai o consacrare a unei stări de fapt, cu toate consecințele și răspunderile ce rezultă din o consacrare în drept, dar tinde a pune fapte politice sub controlul obiectiv al normelor juridice.

Controlul normei juridice asupra vieții publice este o cucerire a evului modern prin garanțiile ce oferă pentru înlăturarea arbitrarului și pentru continuitatea necesară vieții de stat și securității civile.

Dacă politica este un sistem de raționalizarea for-

ței, dreptul se integrează în factorul raționalizare cu un puternic coeficient de obiectivism necesar unei funcționări durabile a aparatului de Stat.

* * *

Și poziția individului tinde a înregistra fluctuațiuni.

11) Dela concepția Kantiană sau dela formula președintelui Masaryk asupra „anthropocrației”, la aprecierea d-lui Rocco că „individul este un instrument pe care îl utilizezi în măsura în care servește scopului și îl îndepeștezi când nu mai servește”, încap numeroase concepții intermediare.

În concepția fascistă, individul nu este numai un inel în lanțul de continuitate a generațiilor, dar constituie și o unitate celulară în jocul producției economice.

În Italia de astăzi producțiunea este o funcțiune națională, iar inițiativa privată un instrument eficace pentru realizarea unui scop național de productivitate maximă.

Din această cauză, munca individului este, ca și în regimul comunist, o datorie socială, Statul având dreptul de a reprezenta și unifica interesele diferitelor categorii de producători.

În acest scop, producătorii sunt grupați în sindicate care prin corporațiunile în care sunt cuprinse, sunt înglobate în mecanismul puterii executive.

12) Integrarea diferitelor categorii economice în resortul vieții de Stat, face imposibile conflictele economice între factorii cu interese economice diferite, obligând tot odată puterea executivă la o operă de organizare rațională a producției.

În coliziunile de interese între patroni și lucrători, intervine puterea executivă cu argumentul decisiv al interesului superior al producției.

Înlocuindu-se noțiunea de cetățeni cu noțiunea de producători, grupul de interese substituindu-se individului, puterea executivă devine supremul regulator al producției, ca fiind o funcțiune de interes național.

Corporatismul tinde la un contact direct între producțiune și conducere politică, voind să asigure acea continuitate ce rezultă din necesitățile funcțiunilor productive independente de fluctuațiunile de voință ale numărului anonim.

13) Din acest aspect al rolului puterii executive în viața economică, rezultă aceeași tendință a vieții sociale moderne: preeminența puterii executive.

Această întâietate a unei puteri suple și activiste în mecanismul de Stat, este acceptată și de partizanii unor formațiuni etatice liberale, atâta vreme cât nu se conferă puterii executive, prerogativa, conferită prin legea italiană din 31 Ianuarie, 1926, de a edicta norme juridice.

Profesorul Mirkine-Guetzévich confirmă evoluția judecăței asupra rolului puterii executive în veacul al XX-lea cu următoarea exclamație: „L'exécutif fort, l'exécutif créateur, l'exécutif puissant, c'est la nécessité technique de la démocratie”.

Generația de juriști influențată de revoluțiunea franceză, au cultivat conceptul suveranității populare spre a combate suveranitatea feudală, au cerut

separațiunea puterilor pentru a frâna o monarhie absolutistă, au proclamat intangibilitatea proprietății individuale pentru a învinge abuzurile senioriale; dar aceste concepțiuni cucerite pentru binele națiunii, nu se pot întoarce împotriva ei prin refuzul adaptării lor la structura de Stat social impusă de viața complexă a veacului nostru.

14) Degajăm așa dar câteva din nouile tendințe ale dreptului constituțional ce se elaborează, prin următoarele formule: 1) *Accentuarea factorului etic în viața de stat*; 2) *Primatul și activismul puterii executive*; 3) *Selecțiune calitativă în reprezentanța națională*; 4) *Incadrarea individului în formațiuni de solidaritate*; 5) *Raționalizarea producției economice*; 6) *Religia muncii*; 7) *Continuitate în eforturile colective*; 8) *Intărirea controlului juridic*.

Aceste idei-forțe vor da un impotential mai mare de mulțumire obștească dacă vor fi mânuite de o reală elită, conducătoare a vieții de Stat, promovată prin selecțiune naturală.

Acestei elite îi incumbă funcțiunea de a descifra normele care stau la baza dreptului pozitiv spre a asigura, deasupra zbuciumului, echilibrul de interese necesar realizării unei vieți sociale stăpânită de un ideal superior.

VICTOR HILLARD
Doctor în Științe Juridice, Avocat

Natura dobânzii legale și variația procentului ei

De sigur că studiul teoretic asupra naturii dobânzii legale, fie chiar unit cu examenul cazurilor de variație a procentului ei, ivite în practică, poate apărea ca o preocupare oțioasă, lipsită de interes actual, câtă vreme situația economică generală duce, în fapt și chiar în drept, la o slăbire atât de mare a ideii de obligație, încît creditorul ar fi bucuros să-și reprimească capitalul, renunțând la dobîndă. Cu toate acestea cei ce trăesc în preajma instituțiilor juridice — și dobînda ca element economic are expresiunea ei juridică precisă — au studiat întotdeauna mai adînc aceste instituții, tocmai atunci când ele treceau printr'o criză ce atrăgea atențiunea asupra lor. Intocmai cum un anume organ al corpului omenesc ajunge a fi mai bine cunoscut, în vremea când o epidemie îl lovește în funcțiunea sa, tot astfel și anumite concepte juridice sunt supuse unei revizuirii, tocmai atunci când împrejurările le sdruncină bazele socotite ca așezate pentru vecie. Criza prin care trec ideile de creanță și obligație dă, din nefericire, prilej unui asemenea examen mai aprofundat, tot astfel după cum efectele variate ale războiului mondial, au dus la creația jurisprudențială și doctrinală, a ceea ce s'a numit „Teoria impreviziunii”. Exemplele se pot multiplica fără sfârșit. O cercetare științifică nu prezintă întotdeauna un interes practic imediat. Aceia, care cred însă în necesitatea formelor de viață economică în care trăim, printre cari și dobînda, cu părțile ei bune și rele, și cari cred totodată, că oricât de lungi ar fi crizele în raport cu durata vieții și cu măsura

răbdării omenesti, ele sunt totuși furtuni trecătoare, vor admite poate, că asemenea cercetări științifice pot avea folos în viitor, când furtuna trecând, lucrurile își vor relua înfățișarea lor normală.

* * *

Problema naturii dobânzii legale s'a ivit, în mod oarecare empiric, ca toate problemele de drept, cu prilejul unor litigii de importanță aparent mică. Așa se întâmplă, de altfel întotdeauna: Cauze cu aspect mărunț — am zice meschin —, dau ocazie la discuțiunea fundamentului unor concepte juridice. E de ajuns să ne gândim, că clasificarea contractelor în dreptul modern s'a făcut, în Franța, sub presiunea reprezentanților fiscului regal, care lovea de un diferit timbru, diferitele contracte, după numele lor.

În litigiile la care facem aluzie, a trebuit să se rezolve mai întîi, ca un detaliu al unor procese, chestiunea de a se ști, cu ce procent trebuie socotită dobînda legală la un capital reclamat printr'o acțiune intentată înainte de 19 Mai 1925, adică sub regimul dreptului comun, care prevede un procent de dobînda legală destul de redusă (în vechiul regat, de exemplu, 5% în materie civilă și 6% în materie comercială, conform art. 1589 cod. civ. modificat la 10 Dec. 1882), acțiune ce a ajuns a fi transată prin hotărîre judecătorească după 19 Mai 1925, adică după data când legea denumită în prescurtare „Legea accelerării judecăților” a fixat procentul legal, prin art. 49 și 70, la 4% peste procentul scontului Băncii Naționale a României, în materie civilă și 6% peste acelaș procent, în materie comercială. Scontul oficial ajungînd pînă la 9½% (în 1930), procentul dobânzii legale a atins astfel: 13%, respectiv 15½%, așa în cât diferența față de procentul prevăzută de drept anterior, acumulată pe intervalul adesea îndelungat dintre scadență și hotărîre, ajungea să reprezinte uneori sume foarte importante. Nu este acesta singurul caz în care s'a pus problema, dar e cel mai frecvent.

În rezolvarea acestei chestiuni, jurisprudența a variat o vreme. Cea mai veche hotărîre a Inaltei Curți de casație, ce o cunoaștem, este aceea a Sect. III-a, nr. 1579 din 24 Noembrie 1925, (dos. nr. 3178 din 1925, nepublicată, pe cât știm), dată în procesul dintre M. Daniel și S. Vaglianatos. Speța era următoarea: Recurentul se plîngea prin motivul de recurs, de faptul că instanța de fond acordase reclamanțului dobînda legală calculată cu procentul prevăzut în legea accelerării judecăților, socotit dela data intentării acțiunii, dată, evident, anterioară acestei legi. Motivul de recurs era astfel formulat:

Violarea art. 1 cod. civ. 48, 70 legea acc. jud. Curtea de apel acordă apelanților dobînzile mărite, conform nouei legi pentru accelerarea judecăților, din momentul intentării acțiunii, dela 18 Iunie 1925 și pînă la achitare. Curtea făcînd acest calcul, violează dispozițiunile de mai sus pentru că calculul dobînzilor se face din momentul promugării acestei legi, 19 Mai 1925, căci legea accelerării judecăților nu e făcută cu efect retroactiv; legile, în mod legal, dispun numai pentru viitor.

El a fost respins prin considerentele următoare:

Considerînd că la 30 Iunie 1925, în momentul pronunțării deciziunii atacate cu recurs, dispozițiunile de mai sus ale legii fiind intrate în vigoare, avînd un caracter impe-

rativ și neprevăzându-se în legea, care le conține, vre-o restricțiune cu privire la aplicațiunea lor, numai la procesele ce s'ar introduce după promulgarea legii, cu drept cuvânt instanța de fond, făcând o bună aplicațiune a art. 49 și 70 din sus-menționata lege, a acordat procente legale mărite de la intentarea acțiunii până la achitare;

Că nici de vătămarea unor drepturi câștigate, astfel cum susține recurentul, nu poate fi vorba, atât timp cât până la promulgarea legii de mai sus nu intervenise vre-o hotărâre judecătorească.

Din cuprinsul considerentelor nu rezultă suficient temeiul lor logic -juridic, ele fiind foarte laconice, ca și cum principiul ce-l adoptă ar fi axiomatic. Știm însă dela avocatul ce a reprezentat pe reclamantul intimat în proces, și care a susținut și mai târziu, în alte procese, aceeași temă (de ex., în procesul ce formează obiectul dos. nr. 198 din 1927 al trib. Ilfov, s. I-a com.), că el a cerut respingerea acestui motiv de recurs pe considerațiunea, că procentul dobânzii legale este măsura legală a daunelor-interese suferite de creditor din pricina executării întârziate a unei obligațiuni de plată de bani, și că deci aprecierea acestor daune trebuie să se facă după unitatea de măsură în vigoare la data dărei hotărârii. Această argumentare este redată în al II-lea considerent sus reprodus al deciziei Inaltei Curți, care, pentru a stabili procentul legal aplicabil, ține seamă de legea sub regimul căreia s'a dat hotărârea de fond.

Aceeași soluțiune o dăduse anterior chestiunii în discuție, Curtea de apel Cluj, prin sentința nr. C. II, 1925, nr. 88, citată de d. Dem. Stoenescu, în adnotarea ce face deciziei Inaltei Curți ce o vom menționa mai jos. (Pand. Rom. 1929, I, 69).

Chestiunea s'a pus din nou în discuție în procesul bine cunoscut dintre soc. „Adevărul” și d. avocat B. Sepeanu, în legătură cu convențiunea ce exista între ei pentru biuroul de notariat și contencios denumit „Informatorul” din București.

Iată ce găsim în această privință în decizia nr. 223 din 7 Martie 1928 a Cas. s. III, dată după divergență. (Pand. Rom. 1929, I, 69).

Motivul de recurs era astfel formulat:

Violarea art. 70 și 49 legea acc. jud. Curtea acordă dobânzile prevăzute de art. 49 dela data intentării acțiunii, deși art. 70 prescrie în mod formal, că dobânda legală majorată, se aplică numai dela promulgarea legii.

Acest motiv de recurs a fost primit pe următoarele considerente:

Considerând că, în conformitate cu art. 49 și 70 din legea acc. jud., procentele legale majorate se aplică numai dela data promulgării legii, 19 Mai 1925;

Că, Curtea de apel, acordând aceste procente majorate dela intentarea acțiunii, care a avut loc înainte de promulgarea sus-zisei legi, a violat art. 70 și 49 din lege.

Considerentele acestea au, de sigur, mai mult relief și conțin o argumentare mai pregnantă, decât acele ale deciziei din 1925. Ele au fost considerate de însăși Inalta Curte ca definitive, și de aceea le regăsim, cu mici variații de formă, în toate hotărârile ei ulterioare, jurisprudența aceasta rămânând constantă chiar și la alte secțiuni ale Inaltei Curți, în tot ce privește conflictul între textele privitoare la procentul

legal din codul civil și cele din legea accelerării judecăților din 1925. Astfel vom menționa aci deciziile: Cas. s. I nr. 2166 din 24 Octombrie 1928, *Jurisprudența Generală*, 1929, speța 382; Cas. I, nr. 302 din 6 Februarie, 1929, *Jurisprudența Generală*, 1929, speța 1012.

Cu toate acestea, considerentele sus reproduse, nu ating cu nimic *fondul problemei*. Ele se mărginesc a afirma că legea accelerării judecăților din 1925 își primește aplicarea dela data ei, iar nu retroactiv. Socotim această aplicațiune a principiului neretroactivității legilor formulată în art. 1 cod. civil ca fiind de esență mult mai complicată decât s'ar părea. Studii recente de o mare valoare științifică¹⁾ au aprofundat această problemă. În adevăr, nu e de ajuns pentru speță a zice: legea nouă se aplică dela data ei, ci trebuie mai întâi stabilit, dacă și în virtutea căror principii efectele unei obligații născute și chiar ajunse la scadență sub o lege, pot fi modificate de plin drept, prin intervenirea unei alte legi. Soluțiunea Curții noastre supreme, care, vom vedea, este justă și exactă, apare totuși nemotivată, căci majorarea din momentul legii accelerării judecăților, a procentului dobânzii unei obligații născute sub regimul codului civil poate fi, dimpotrivă, considerată ca o aplicare retroactivă a legii accelerării judecăților, sau cel puțin „ultra-activă”, cum se exprimă unii autori pentru aplicările, ce, fără a modifica efectele trecute ale unui act, le modifică însă pe cele viitoare²⁾.

Criteriul ordinei după data legilor nu rezolvă deci problema. Acest criteriu nu e aplicat în genere în materii de drept privat, decât dispozițiilor pur procedurale. Cât privește pe cele penale, ele nu sunt retroactive decât când sunt mai blânde, deci n'avem aface cu o adevărată retroactivitate în sensul dreptului civil.³⁾

Dar tocmai acesta e punctul de drept al problemei. Avem aface oare cu o dispoziție procedurală, ori cu una de fond și anume: de ce natură, civilă ori penală? Decizia din 1925 a Inaltei Curți, citată mai sus, încearcă să facă, fie și în chip fugar, acest examen. Noi considerăm indispensabil pentru rezolvarea problemei, de a examina mai întâi natura dobânzii legale, pentru a putea stabili în urmă în mod mai sigur normele de rezolvare a conflictelor născute din variația dispozițiilor legale, asupra procentului dobânzei legale.

* * *

Dobânzile în genere sunt considerate ca daune *motorii* pentru întârzierea plății unei sume de bani. În ce privește obligațiunile de plăți de bani, nu există *daune compensatorii*, de oarece la aceste obligațiuni neexecutarea și întârzierea executării se confundă. Această idee este tratată de *Planiol* cu preciziunea și conciziunea obișnuită la acest autor (ed. V, II, pag. 77):

1) „Arbitrariul și relativitatea formulelor doctrinale cu privire la aplicarea legilor în timp”, de d-l judecător Traian Broșteanu, 1932, și „Stabilitatea Dreptului în succesiunea legilor”, de d. profesor P. Vasilescu, 1933.

2) Traian Broșteanu, op. cit., pag. 42.

3) P. Vasilescu, op. cit., pag. 22—25 și literatura citată de acest autor.

...Le défaut de paiement d'une somme d'argent ne donne pas lieu à une allocation de dommages-intérêts compensatoires; comme l'objet primitif de la dette est déjà de l'argent, le chiffre du préjudice que souffre le créancier est tout fixé d'avance; sa perte est égale à la somme qui lui était due. La fixation de dommages-intérêts à raison de l'inexécution ne se comprend donc que pour les obligations de faire ou de ne pas faire et pour les obligations de donner, qui ont pour objet autre chose que de l'argent. Les dettes d'argent ne peuvent donner lieu qu'aux intérêts moratoires...

Alexandresco desvultă și el aceiași ideie. (Tom. VI, pag. 994):

În adevăr, daunele datorite pentru inexecutarea obligației, numite compensatorii, nefiind decât o compensare bănească a pagubei suferite de creditor prin inexecutarea obligației debitorului, obligația de a da sau de a face, se transformă în bani, și în locul unei prestațiuni în natură, creditorul dobândește o executare în bani, transformare care, din capul locului, este făcută, sau mai bine zis este cu neputință de câte ori obligația primitivă consistă ea însăși în o sumă de bani. Nu poate deci să fie vorba, în specie, de daune-înteresese compensatorii, ci numai de daune moratorii, adică cari rezultă din întârzierea adusă în executarea obligației, care daune, în lipsă de o convenție scrisă, sunt cănuite de regula specială statornicită de art. 1088.

Oricum ar fi, această definițiune poate conveni dobânzilor convenționale, nu însă și celor legale.

Este adevărat că textul art. 1088 cod. civ., la care se referă citatul din *Alexandresco*, întrebuintează termeni din cari ar părea să rezulte că și legea consideră dobânzile, ca pe niște daune-înteresese — evident moratorii —, deși din litera legii ar rezulta că ele sunt daune compensatorii. Iată redacțiunea al. 1 art. 1088 cod. civ.:

La obligațiunile, cari au de obiect o sumă oarecare, daunele-înteresese pentru neexecutare nu pot cuprinde decât dobânda legală, afară de regulile speciale în materie de comerț, de fidejusiune și societate.

Cu toate acestea, alineatul 2 al acestui articol 1088 cod. civ., contrazice complect concepția de daune-înteresese ce părea a fi exprimată în primul alineat:

Aceste daune-înteresese se cuvin, fără ca creditorul să fie ținut a justifica despre vre-o pagubă; nu sunt debite decât din ziua cererii în judecată, afară de cazurile în cari, după lege, dobânda curge de drept.

Zicem că între cele două alineate există o antinomie evidentă, căci nu se poate ca daune-înteresese să fie acordate, fără a ține seamă dacă creditorul a suferit sau nu o pagubă. Art. 1088 cod. civ., nu numai că dispensează pe creditor de a dovedi că a suferit o pagubă prin întârzierea plății, dar exclude net punerea acestei chestiuni. Vom reveni mai jos asupra acestei idei.

Dar această neconcordanță între tratarea dobânzii legale drept daune-înteresese și între condițiunile sub care se pot acorda daune-înteresese, se mai vădește și în altă privință. Daunele-înteresese nu se pot despărți de ideea de culpă a debitorului. Temeiul lor legal în dreptul nostru îl formează art. 998 urm. cod. civ., care sancționează diferitele forme de culpă. Or, dreptul creditorului la dobândă, este independent de orice

culpă a debitorului. În adevăr, e destul să ne gândim la cazul când debitorul este împiedicat de a plăti, printr'un caz de forță majoră: Debitorul care nu plătește din cauză că s'a aplicat poprire în mâinile sale, nu e scutit pentru aceasta de obligația de a adăuga și dobânzile la capitalul rămas datorat. (V. Cas. Turin 19 Ian. 1904, Foro it. 1488 și 24 Martie, :904, citate în *M. A. Dumitrescu*, cod. com. adnotat, I, p. 122 nr. 957. Vezi în acelaș sens și jurisprudențele și autorii citați de *E. Antonescu*, I, pg. 287 nr. 29).

Tot asemenea putem aminti cazul moratoriilor generale, cari, deși acordate în vederea unor stări de forță majoră, nu împiedică întru nimic curgerea dobânzilor. Nici cazul fortuit (natural) n'ar avea un asemenea efect; care debitorii sinistrați prin incendiu, inundații ori cutremure, încetează prin aceasta de a datori dobândă la capitalurile ce le-au fost împrumutate?

Se va zice, poate, că în toate aceste cazuri patrimoniul debitorului este presupus că trage mai departe folos din păstrarea capitalului nerestituit; că adică dobânzile legale ar reprezenta compensațiunea unei îmbogățiri pe nedrept a debitorului în dauna creditorului. Dacă s'ar restringe cazurile de obligație la dobândă, numai la acelea când s'ar zice că debitorul s'a îmbogățit prin deținerea capitalului, s'ar ajunge la o verificare a fiecărui caz în parte și în foarte numeroase cazuri n'ar mai fi locul la plată de dobândă (de ex.: atunci când debitorul nu mai deține realmente capitalul, sau nu are putinta de a obține vre-un folos de pe urma lui); și în orice caz s'ar năruj cu totul temeiul de drept al concepțiunii, că dobânda legală ar reprezenta daune-înteresese, căci una e noțiunea daune-înteresese și alta cea de îmbogățire pe nedrept. Art. 1088 cod. civ. vorbind de daune-înteresese, ar trebui să se verifice existența unui prejudiciu în patrimoniul creditorului, iar nu a unei îmbogățiri în patrimoniul debitorului. Cu aceasta ajungem din nou la examinarea celui alt element esențial, pentru ca să poată fi vorba de daune-înteresese: prejudiciul.

Acest prejudiciu poate constă în lucrul cessans, ori în *damnum emergens*, ori în amândouă.

Sunt dobânzile legale echivalentul unui *lucrum cessans*? Sunt ele — fructe? — Fructe *legale* nu pot exista. Ele ar presupune că cel ce deține capitalul, obține „fructe” de pe urma lui. Această prezumție nu e scrisă în lege decât într'un singur caz: art. 1363, al. 3 cod. civ. obligă pe cumpărătorul unui lucru să plătească dobânzi la pret, chiar din ziua scadenței prețului, *dacă lucrul vândut produce fructe*. Regula aceasta însă nu se poate generaliza.

O asemenea generalizare s'a făcut totuși în materie comercială. Adesea însă explicațiile comode, la îndemâna oricui, nu sunt întotdeauna acele exacte. S'a zis că în materie comercială, dobânda este datorită de debitor din chiar ziua scadenței, de oarece în comerț debitorul e presupus că trage foloase din capitalul ce-l deține, că adică în comerț banul produce. Această explicație se găsește chiar în lucrările pregătitoare ale codului de comerț italian din 1883, la art. 41 (coresp. art. 43 rom.):

Dispoziția art. 41 nu se găsește sub codul comercial din 1865; ea s'a introdus odată cu codul actual; prin ea se derogă la art. 1231 cod. civ. ital. (1088 cod. civ. rom.) și cu

drept cuvînt, fiindcă pentru comerciant timpul este bani, iar sumele în mîna sa încep să fructifice din momentul în care intră în cassa sa. (Vezi *Ef. Antonescu*, Cod. com. adnotat, ed. I, p. 281).

Și *Planiol*, pentru a explica de ce creditorul unei sume are drept la dobînzii, fără a dovedi că a suferit o pagubă, spune: (ediția V, nr. 25):

L'argent est une chose frugifère, d'un placement facile; le créancier est toujours frustré du revenu de son capital. De là l'adage: Qui tardius solvit, minus solvit.

Nu mai puțin plastic se exprimă și d. *Fintescu* (curs de Drept comercial, I, p. 351):

În materie comercială, când debitorul nu plătește la scadență, însemnează că el întrebuițează acea sumă de bani și că-i fructifică. La comercianți banii nu stau în zadar, ci sunt întrebuițați, de aceea și legea că datornicul nu trebuie să aștepte punerea în întîrziere.

Și totuși, această explicație nu ne poate satisface. Căci, mai întîi, în fapt, întrebuițarea banilor nu e întotdeauna productivă pentru debitor; și nici creditorul n'are întotdeauna posibilitatea să-și fructifice capitalul. E de ajuns a ne gândi, la vremuri, ca acele de azi, când băncile serioase nu primesc depozite spre fructificare; în Elveția de multă vreme băncile percep chiar o taxă de conservare pentru depozitele de bani. Al doilea, în drept, dacă teoria dobînzii, întemeiată pe prezumția că banul produce fructe, ar fi exactă, atunci nu ar exista nici o rațiune de a distinge între normele civile și cele comerciale, mai ales într'un sistem de drept cum e al nostru, în care un act comercial pentru o parte, e comercial pentru ambele părți (art. 56 cod. com.). Și debitorul și creditorul necomercianți au — dacă au — aceeași posibilitate de a-și fructifica banii proprii sau streini, și totuși legea îi tratează diferit pe debitorii obligațiilor comerciale, de cei ai obligațiilor necomerciale. Și tot astfel vom vedea, că în anumite cazuri, chiar în materie civilă, dobînda curge de plin drept dela scadență, cu toate că nu se poate sustine, necum dovedi, că pentru debitorii respectivi fructificarea începe mai de vreme.

Sunt oare dobînzile legale echivalentul unui „*damnum emergens*?” Aci răspunsul negativ îl dă, precum am arătat mai sus, chiar legea în art. 1038 al. 2 cod. civil: Creditorul nu e ținut a dovedi vre-o pagubă, pentru a avea dreptul la dobînda. Chiar dacă s'ar dovedi de debitor, că întîrzierea plății a profitat în realitate creditorului, aceasta n'ar atrage dispensa de dobînzii. E destul să ne gândim la cazul atât de frequent azi, al insolabilității băncii indicate ca loc de plată; dacă debitorul ar fi plătit la timp, suma ar fi fost pierdută pentru creditor. Și mai putem imagina — fără apropiere malicioasă — și cazul contrariu, când creditorul, îndată după ce debitorul i-a plătit suma, a fost victima unui furt; dacă debitorul nu i-ar fi plătit, creditorul nu pierdea suma. Se poate oare zice, că în atari cazuri, debitorul trebuie să despăgubească pe creditor pentru întîrzierea plății, când în realitate prin această întîrziere, i-a evitat creditorului o pagubă? Repetăm însă, că legea nici nu îngăduie punerea chestiunii. Sosită o anume epocă, debitorul ce n'a plătit capitalul, datorește dobînda, indiferent dacă creditorul a suferit pagubă, sau a tras folos din aceasta.

Se poate întîmpla, zice *Alexandresco* (I, VI, pag. 396), ce e dreptul, ca creditorul prin neplata la timp, să fi suferit o daună mai mare, decât aceea, pe care o dă legea, în care caz el va fi în pagubă; dar se poate întîmpla și contrariul, adică, ca creditorul, care ar fi primit banii la timp, să-i fi păstrat în ladă, sau chiar să-i fi pierdut ori cheltuit, în care caz el va fi în câștig. În orice caz, poziția sa va fi destul de favorabilă, întrucît el are drept la dobînda legală, fără a fi ținut de a justifica vre-o pagubă...

Rezumând aceste observațiuni, suntem siliți să ne întrebăm, cum mai putem considera dobînzile legale drept daune-interese, dacă plata lor este independentă de culpa debitorului, ca și de prejudiciul creditorului, fie acest prejudiciu considerat ca pierdere efectivă, ori ca lipsă de câștig? Fără culpă și fără prejudiciu nu se pot concepe daune-interese. Este deci impropriu expresiunea din art. 1088 cod. civ. Legea a voit să spună, nu că dobînzile reprezintă daunele-interese pentru întîrzierea plății sumelor de bani, ci pur și simplu că în această materie nu se datorează daune-interese, ci dobînzii.

Și că în adevăr, legea distinge net între dobînzii și daune-interese ce se pot datori pentru întîrzierea plății unei sume de bani, rezultă din anumite texte, cari nu pot lăsa nici o îndoială. Art. 1054 cod. com., în materie de societate (cazul asociatului care n'a vărsat la timp miza sa socială), art. 1669, alin. 3 cod. civ. în materie de fidejuserii, ceea ce acesta a plătit creditorului în locul debitorului), art. 383 cod. com. (cazul mandatarului care schimbă destinația banilor primiți pentru mandant — prevăd în mod formal, că în aceste cazuri se datorează și dobînzii și daune-interese. Deci: dobînzile sunt altceva decât daune-interese. Ni se pare inutil a mai insista asupra acestui punct.

* * *

Ce este atunci dobînda legală?

Este o pedeapsă pecuniară, pe care legea o aplică celui ce nu plătește o datorie bănească; este o amendă civilă în profitul direct al creditorului la care acesta are dreptul prin simplul fapt că debitorul n'a plătit. Acest fapt constituie prin el însuși infracțiunea la lege, care a urmărit evident scopul, ca obligațiile de plată de bani să fie cât mai punctual executate. Infracțiunea există, întocmai ca o contravențiune polițienească, indiferent dacă a fost săvîrșită cu bună ori cu rea credință, cu voință ori fără (moartea nu scutește patrimoniul debitorului de obligația de plată de dobînzii, chiar când scadența cade după moarte și neplata provine tocmai din faptul morții); și chiar dacă forța majoră ori cazul fortuit ar fi oprit pe debitor de a plăti; infracțiunea nu este condiționată de existența și dovada unui prejudiciu real adus creditorului, de oarece legea consideră suficientă posibilitatea teoretică a prejudiciului. Pentru a dovedi că acesta e în realitate caracterul dobînzii legale, vom observa că legea graduează această pedeapsă după o întregă scară de înfățișări și nuanțe ale faptului neplății datoriiilor de bani; numai la această graduație intervin ca agravante împrejurările speciale, în cari infracțiunea la lege s'a săvîrșit, întocmai cum la delictul de furt simplu, există calificări din ce în ce mai grave: furt dela stăpîn, furt cu escaladare sau cu efracție, cu chei false, etc. Legea a socotit unele

obligatii de plată de bani, ca fiind mai importante pentru societate, fie că consecințele neplății la timp pot fi mai grave, fie că nerespectarea obligației de a plăti dovedește din partea debitorului o perversitate mai mare, date fiind raporturile sociale în cari se află cu creditorul lui. Vom cita mai jos textele mai cunoscute⁴⁾.

I. In materie civilă

In regulă generală, dobânda nu curge decât dela chemarea în judecată (art. 1088 cod. civ.).

Cu toate acestea într'o mulțime de cazuri dobânda curge chiar dela punerea în întârziere, precum în cazurile următoare: Minorul ce datorează bani tutorelui (art. 420, al. 2); mandatarul (chiar civil), ce nu predă mandantului sumele primite în contul lui (art. 1544 în fine);

Depozitarul care nu restituie la cerere banii ce i s'au lăsat în depozit (art. 1668);

Debitorul care nu restituie fidejursorului ceea ce acesta a plătit creditorului, față de care s'a purtat garant, și aceasta chiar dacă datoria garantată e neproducătoare de dobânzi (art. 1669); am arătat că debitorul poate fi ținut separat și de daune interese către fidejursor;

Cumpărătorul ce nu achită prețul vânzării, chiar dacă obiectul nu produce fructe (art. 1363 al. ultim).

2) In alte cazuri, și nu puține, dobânda curge de drept, chiar dela scadență, de ex. în cazurile de mai jos:

Tutorele ce mai deține sume cuvenite minorului, după încheierea socotelilor tutelei (art. 420 al. 1);

Uzuctuarul, când fondul e grevat de datorii (art. 549); comoștenitorul ce are de raportat sume de bani (în acest caz scadența se consideră a fi în chiar momentul succesiunii), (art. 762);

Cel ce a primit cu rea credință plata lucrului nedatorat, dela data primirei (art. 994);

Inzeștrătorul, din momentul căsătoriei (art. 1241);

Fostul soț obligat la restituirea dotei, din momentul exigibilității acestei obligații, și aceasta chiar de s'ar fi stipulat contrariul (art. 1278);

Cumpărătorul pentru prețul neplătit, din momentul scadenței convenite, ori, în lipsă, din momentul cumpărării, când lucrul cumpărat produce fructe (art. 1363 al. antepenultim);

Asociatul ce nu varsă miza sa în societate (art. 1604), (am arătat că acesta datorează și daune interese);

Mandantul care nu restituie mandatarului sumele ce acesta va dovedi că a plătit pentru el (art. 1550).

Se vede, că numeroase sunt cazurile zise de excepție. Nici nu s'ar putea grupa toate în anume categorii. Unele cazuri se justifică prin ideea că între debitor și creditor sunt raporturi de omenie, sau prin ideea de protecțiune a intereselor incapacabililor, legea prevăzând chiar gratuitatea serviciului, care constituie un „officium civile”, de ex. depozitul, tutela; altele se referă la raporturi de încredere sau de protecțiune a intereselor unui terțiu, de ex. mandatul (cu privire la care de asemenea regula e gratuitatea serviciului): este vorba de un „officium honoris causa”; alte cazuri se justifică pe raporturi de reciprocitate,

oarecum de fraternitate (affectio societatis), de ex. societatea; altele pe ideea, că neplata e datorită relei credințe (îmbogățirea pe nedrept), etc. Nu dauna mai mare sau mai mică, și de cele mai multe ori nu culpa subiectivă, mai mare ori mai mică, ci ideea, arbitrară poate, ce legiuitorul și-a făcut-o de gravitatea infracțiunii, față de morala juridică, a dictat măsura severității sale. Cu deosebire caracteristică ni se pare sistemul cazuistic, cum e tratată neplata de sume de bani între mandant și mandatar, ori între tutore și pupil. Vom mai reveni în această privință și cu prilejul examinării materiei comerciale.

II. In materie comercială

In comerț principiul este că dobânda curge de drept dela scadență (art. 43 cod. com.). Am arătat mai sus pentru ce explicațiile ce s'au dat acestor diferențe de tratament (productivitatea banilor în comerț), nu pot fi considerate ca exacte.

Motivul real este acela, că circulația banilor în comerț fiind mai frecventă și mai rapidă și fiind multiplicată prin credit, neplata la timp de către un debitor are repercusiuni repetate și adesea amplificate; legea a voit să garanteze mai bine punctualitatea îndeplinirii obligațiilor de plată în comerț, decât în materie civilă. Ca în multe alte privinți, subtilul jurisconsult ce a fost C. C. Arion, a văzut și aci just. (Tratat de drept comercial, pag. 323, nr. 287):

Punctualitatea, care este mai mult o recomandatie în civil, dobândește în comerț o imediată sancțiune, în dobânda datorită de plin drept. Punctualitatea în comerț este de foarte mare importanță. Comerciantul poate să întrebuițeze banul dela o afacere la alta, el nu este un rentier, ca să-și plaseze capitalul și să aștepte dobânzile, sumele pe care le are de luat îi trebuie în altă parte, pentru afacerile comerțului său și ar fi un lucru nedrept, să nu curgă cel puțin dobânzile comerciale la capitalul ce i se datorește și nu i se plătește.

Aceeași explicațiune trebuie s'o dăm diferenței de procent al dobânzii legale civile și comerciale. (Art. 1589 cod. civ. modif. la 1882). Este inexact a zice că în comerț riscurile creditului sunt mai mari; dimpotrivă, întrucât e vorba de credite negarantate, riscurile sunt cu siguranță mai mari în materie civilă, de oarece comerciantul are mult mai mare nevoie să-și păstreze neștirbit creditul; de altfel nu întotdeauna capitalul ce produce dobânzi a fost voluntar încredințat debitorului, din contra acesta datorează dobânda chiar — și poate mai ales când nu i s'a făcut credit (de ex. la vânzarea contra ramburs ori contra documente, la societate, etc.). Tot asemenea este inexact a se zice că în comerț banul produce mai mult. Din contra, dacă ar exista o diferență, în timpuri normale cel puțin, rentabilitatea în comerț e mai mică, de aceea și dobânda curentă bancară e mai mică pentru comerciant, decât pentru civil, acesta din urmă găsind mult mai greu credit, ceea ce confirmă de asemenea că riscurile nu sunt întotdeauna mai mari în comerț; și este și explicabil aceasta, căci în materie civilă mai există ca izvor de câștig venitul natural (de ex. renta pământului în agricultură, la năduri, etc.), de când câștigul comerciantului este în totdeauna un câștig de întreprinzător, adică un câștig artificial datorat muncii și inventivității proprii. Iată

4) După Alexandresco, t. VI, pag. 40.

de ce ne-am permis să spunem, că explicațiile comode, devenite stereotipe, sunt adesea false. În realitate, rațiunea procentului legal mai mare în comerț este tot aceea, că legea a voit să înconjure îndeplinirea obligațiilor de plăți de bani în comerț decât mai puternice garanții, și de aceea a înăsprit sancțiunea.

Iar în unele cazuri, pe lângă cele din codul civil, a mai prevăzut și obligația de despăgubire (daune-interese), pe lângă cea de plată de dobânzi. Astfel este cazul cambiei (art. 335—336), unde creditorul e în drept (pe cale de contra-cambie), să pretindă nu numai capitalul și dobânda, ci și cheltuielile făcute; asemenea cazul mandatarului comercial care datorează dobânzi dela exigibilitatea sumelor primite în contul mandantului, iar dacă le-a schimbat destinația, ori le-a întrebuințat în profitul său propriu, mai datorează și daune-interese (art. 380—383).

Atât e de adevărat, că toate aceste diferențieri se explică numai printr'o clasificare în ordinea gravității a diverselor cazuri de neplată, după un anume criteriu de morală juridică, iar nu după pretinse diferențieri obiective a stărilor de fapt, încât, de ex. în Franța, o lege din 1900 a modificat art. 1153 cod. civ. (coresp. art. 1088 cod. civ. rom.) în sensul, că și în materie civilă dobânda curge dela data punerii în întârziere (afară bine-înțeles de cazurile când legea prevede că ele vor curge deplin drept dela exigibilitate); și prin aceeași modificare, s'a introdus și principiul, că dacă debitorul *a întârziat plata cu rea credință*, creditorul are dreptul și la daune-interese separat de dobândă. Iată redacțiunea acestui alineat adăugat la 1900:

Le créancier auquel son débiteur en retard a causé, par sa mauvaise foi, un préjudice indépendant de ce retard, peut obtenir des dommages et intérêts distincts des intérêts moratoires dela créance.

Acest adaus arată și mai bine că dobânzile sunt o pedeapsă în bani, iar nu daune-interese, căci ele nu sunt în raport cu prejudiciul suferit de creditor, ci cu prezumata perversitate a debitorului. În Franța, deci, diferența de tratament a debitorilor (de bani) civili, față cu cei comerciali, s'a micșorat; cei civili datorează dobânzi dela punerea în întârziere, cei comerciali dela scadentă. Dar în alte legislații această diferență nici nu există: este cazul legislației elvețiene, care având un singur cod al obligațiilor, nu cunoaște o asemenea diferențiere.

Vom stăruii mai mult asupra codului federal al obligațiilor, spre a vedea cum tratează acest cod chestiunea dobânzilor.

Ea e tratată în art. 102—109 cod. obl. în legătură cu întârzierea și efectele ei. Art. 102 definește în ce constă întârzierea (mora). Art. 103 pune principiul, că debitorul în întârziere datorează daune-interese. Iar în art. 104 dobânzile sunt tratate drept daune-interese moratorii la sume de bani, și anume se prevede, că în comerț dobânda se va calcula cu scontul local, *dacă* e mai mare decât cel legal (aci se vedește tot grija ca sancțiunea legală să fie suficientă, pentru a fi eficace).

Până aci s'ar părea că nu s'au adoptat în legea elvețiană decât aceleași concepțiuni, ce sunt curente și în dreptul nostru, dar iată concepțiunea ce se desvăluie cu adevărat în textele următoare:

Art. 105 prevede, că dobânzile moratorii se datorează numai din momentul chemării în judecată ori urmăririi, la datorii din dobânzi, areraje, donații. Clauza contrarie este tratată drept clauză penală. Deci legea socotește, că o mai mare asprime în modul de calcul (privitor la punctul de plecare) al dobânzii, constituie o penalitate. În fine, art. 106 prevede, că dacă daunele suferite de creditor sunt superioare dobânzii legale, atunci creditorul e în drept a pretinde și daune-interese, dacă debitorul nu dovedește că nici o culpă nu i se poate imputa. Prin urmare: dobânda nu reprezintă daune-interese și nici nu se întemeiază pe culpa debitorului. Căci aceasta, când există, justifică pretențiunea de daune-interese. Legea elvețiană este încă mai generală decât legea franceză, care cere ca debitorul să fie de rea credință, pentru ca să datoreze pe lângă dobânzi și daune-interese, căci după legea elvețiană se consideră suficientă culpa lui, ba încă este prezumată, dovada contrarie căzând în sarcina lui.

* * *

Care sunt consecințele practice ale acestei precizări a naturii juridice a dobânzii legale? Desigur că în materie juridică orice teorie trebuie să prezinte o aplicare practică. Dar adesea precizările exacte teoretice rămase fără o aplicare imediată evidentă, au dat roade practice cu alte prilejuri adesea neîntrevăzute. Intotdeauna găsierea adevărului e utilă, mai curând ori mai târziu. Jurisprudența are să tranșeze în anumite epoci anumite spețe, pe cari crede că le poate deslega cu o anumită interpretare a legii; alte vremuri aduc la iveală alte litigii, cari arată că acea primă interpretare nu este întotdeauna cea legală și echitabilă. Acesta este tocmai rolul examenelor doctrinale, de a găsi rațiunile generale ale legii, care să poată sluji și la rezolvarea spețelor încă neivite.

Noi am procedat la prezenta încercare, pornind de la jurisprudențele prilejuite de variația procentului dobânzii legale. Am arătat, că considerentele invocate nu-și găseau temeiul în lege, și că erau mai curând chiar în contradicție cu soluția, ce aveau menirea s'o sustie. Prima jurisprudență, părăsită în urmă, care aplică retroactiv dela introducerea acțiunii procentul prevăzut în legea accelerării judecăților, nu se putea concilia cu art. 1 cod. civil; jurisprudența aceasta porneă de altfel de la ideea, pe care am combătut-o, că dobânda legală reprezintă daune-interese.

Am arătat, de asemenea, că jurisprudența actuală, care aplică la același capital datorat, procentul legal în vigoare în diferitele epoci, dă legiilor ce modifică procentul dobânzii efect retroactiv asupra obligațiilor anterioare, iar nu, cum pretinde această jurisprudență, efect numai pentru viitor.

De asemenea a consideră dobânzile legale drept așa zise fructe civile, ce se percep zi cu zi, pe lângă că este inexactă, nici nu înlătură contrazicerea cu dispozițiile art. 1 cod. civil.

Altele ar fi fost concluziunile dacă se privia dobânda legală drept ceace este: o amendă bănească, pentru întârzierea plății unei sume de bani. Această amendă prezintă o particularitate, și anume aceea, că se datorește zi cu zi, fiindcă contravențiunea pedepsită cu această amendă este repetată în fiecare zi. În materie de contravențiuni se aplică întotdeauna

de atâtea ori amenda, de câte ori s'a săvârșit contra-vențiunea, nefiind aplicabile la contravențiuni regulele privitoare la cumulul de infracțiuni, și prin analogie, nici cele privitoare la contravențiunile continui (v. *Tcnovițeanu*, vol. II, nr. 1140).

În acest sens trebuie înțeles în privința dobânzilor art. 423 cod. civ., care arată ce sunt fructele civile: o amendă care se atribuie direct creditorului interesat.

Pornind dela această considerație, care trebuie să fie soluția problemei puse jurisprudenței: Ce procent trebuie aplicat dobânzii unui capital, când acea dobândă a început a curge sub un regim legal, și a continuat a curge sub alt regim legal?

Nu s'ar putea oare aplica prin analogie art. 2 cod. penal, în sensul că întotdeauna se va socoti procentul cel mai redus prevăzut în legile ce vin în conflict (negreșit comparând numai legea în vigoare în momentul când a început curgerea dobânzii și pe cea în vigoare în momentul judecății?). Această analogie ar fi însă și ea în contradicție cu art. 1 cod. civil, de oarece ar aplica legea mai nouă în mod retroactiv obligațiilor anterioare, cu condiția ca această lege să prevadă procentul cel mai redus. Or, noi am spus că ne aflăm în fața unei contravențiuni civile, deci trebuie să ținem seamă de codul civil, nu de cel penal.

S'ar mai putea de asemenea lua de bază procentul legal în vigoare în momentul când încep a curge dobânzile. Acest moment fix și invariabil pentru fiecare speță, ar evita orice încălcare a art. 1 cod. civil: obligația de plată de dobândă născută sub o lege, ar rămâne aceeași, oricari ar fi variațiile ulterioare ale procentului legal.

Insistăm că ne referim la legea din momentul când începe a curge dobânda — care nu e totdeauna momentul scadenței. — iar nu la legea când s'a contractat obligația de plată a capitalului. Această soluție ar evita de altfel și chestiunea spinoasă, dacă și interpretarea dispozițiilor îndoielnice *legale*, trebuie făcută tot în favoarea debitorului, ca și a celor *convenționale*.

Se pune însă întrebarea, dacă jurisprudența ar admite acest sistem atunci când dobânda legală ar merge mereu în scădere. — cum e cazul actualmente. Să nu uităm că soluțiile jurisprudenței au fost date întotdeauna cu privire la epocile când dobânda legală creștea mereu, și astfel se aplica dobânda din legea accelerării dela data ei, și se refuza aplicarea ei pentru epoca anterioară, ceea ce arădea de altfel tot ca o hotărâre în favoarea debitorului.

Părerea noastră umilă, este însă că avem un text de lege recent, care curmă orice discuție, dându-ne un criteriu sigur de rezolvare. Este art. 7 din legea contra cametei:

Dispozițiunile acestei legi se aplică cu efect retroactiv.

a)

b) se exceptează dobânzile consacrate prin hotărâri judecătorești definitive...".

Este adevărat că acest text se referă la dobânzile convenționale, pe când legea contra cametei tratează despre dobânzile convenționale în art. 1. Este de asemenea exact, că legea contra cametei ocupându-se de dobânda exagerată, considerată ca un delict sancționat cu pedepse penale, este în cazurile de dobânzi

convenționale prevăzute de art. 7, expres retroactivă, ceea ce nu spune categoric cu privire la dobânzile legale. Cu toate acestea, norma din partea finală a acestui articol, cuprins în această lege de ordine publică și incontestabil favorabilă debitorilor, este aceea că dreptul creditorului la dobândă este un drept câștigat abia în momentul când a dobândit o hotărâre definitivă. Până atunci, după legea contra cametei, chestiunea retroactivității nici nu se pune, căci ideea de retroactivitate a unei legi nu se poate despărți de ideea de drept câștigat anterior.

Noi credem, că dacă legea contra cametei stabilește această normă pentru dobânzile convenționale, cu atât mai mult trebuie ea aplicată dobânzilor legale. Căci nici convenția asupra dobânzii n'ar trebui, după Constituție, să poată să fie atinsă printr'o lege ulterioară, și cu toate acestea legea contra cametei a vizat și convențiile anterioare, în măsura dispozițiilor art. 7; mult mai ușor se poate însă admite, ca dobânda întemeiată pe o lege anterioară, să fie modificată printr'una ulterioară, cât timp dreptul la o dobândă nu este recunoscut printr'o hotărâre definitivă, devenind astfel un drept câștigat.

Această soluție dată de legea contra cametei a fost oarecum prevăzută ca justă, fie și numai incidental, în primele jurisprudențe ce le-am citat, și a revenit în decizia Inaltei Curți de casație s. III-a, cu nr. 1625 din 25 Noembrie 1930 (*Jurisprudența Generală*, 1931, speța 447).

Intrucât la data de 11 Aprilie 1924, când s'a dat sentința nr. 251 a trib. Maramureș, nu era încă în vigoare legea accelerării judecăților, cu drept cuvânt și fără a viola vre-un text de lege, Curtea de apel a hotărât, ca pârta să plătească recurentei dobinzi de 5 la sută convenite dela data 1 Iulie 1922, de oarece art. 49 din legea accelerării judecăților, referitor la majorarea dobânzilor nu-și are aplicarea în speță, el având *puterea legală, numai pentru cauzele judecate după 19 Mai 1925, data promulgării legii*.

Se vede din ultimele cuvinte, subliniate de noi, că, pentru Inalta Curte, decisiv în cauză, a fost momentul când s'a dat hotărârea definitivă.

Dacă se admite acest sistem, se înlătură și marile dificultăți ce se ivesc în practică la executarea sentințelor, când procentul legal în vigoare în momentul executării, nu mai e același cu procentul legal în vigoare în momentul intentării acțiunii ori hotărârii definitive, dificultăți cu atât mai mari, cu cât adesea executările durează foarte mult și procentele legale se schimbă mereu. Prin aceasta se înlătură tot odată și chestiunea dificilă de a se ști, cum poate o hotărâre, care prin natura ei fixează definitiv situația reciprocă a părților să mai producă ulterior alte efecte, diferite de cele ce ar rezulta din continutul ei. Căci din două una: Dacă sistemul calculării procentelor legale în vigoare în epoci succesive ar fi cel just, atunci el ar trebui să se aplice chiar și atunci, când cifra procentului ar fi expres indicată în hotărâre, iar nu numai când hotărârea conține simpla mențiune despre „dobânzi legale”. Or, ne deoparte, nimeni, credem, nu va admite ca acolo unde o hotărâre ar prevedea — pe drept ori pe nedrept — o dobândă legală, de ex. de 12%, s'ar putea ca la executare să se socotească chiar numai pentru epoca ulterioară dării hotărârii, un alt procent atunci în vigoare; iar pe de

altă parte, trebuie să fie absolut indiferent pentru drepturile părților, dacă hotărîrea a prevăzut expres cifra procentului legal, ori a spus pur și simplu „procentul legal”: ea s'a referit desigur la procentul legal în vigoare la darea hotărîrii.

A. SCHWEFELBERG
Avocat, București

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE S. I-a

Audiența dela 20 Octombrie 1933

Președenția d-lui G. DRIMBA, Consilier

Calistrat V. Andrișan cu Alex. Artemie Prelipcean

Decizia n. 1304

Bucovina. Instituțiuni și substituțiuni fidei-comisare. Legate. Dacă au fost desființate prin legea dela 27 Martie 1926? Abrogarea art. 608-652 cod. civ. austriac.

Potrivit art. 6 combinat cu art. 1 din legea dela 27 Martie 1926 fidei-comisele sunt abrogate în Bucovina, chiar în cazul când ele sunt instituite la legate, nu numai când sunt aplicate la testamente, legiuitorul urmărind scopul ca să ia o măsură completă, desființând complect această instituțiune, deci implicit și art. 608-652 cod. civ. austriac.

Prin urmare, în speță, instanța de apel, confirmând hotărîrea primei instanțe, care a admis acțiunea reclamantului, a violat zisele texte de lege.

Curtea,

Asupra recursului făcut de Calistrat Vasile Andrișan, contra sentinței n. Apc. 1 18. 1930 din 2 Aprilie 1930 a tribunalului Rădăuți, dată în cauză cu minorul Alexandru Artemie Prelipcean:

Având în vedere sentința supusă recursului, din care se constată în fapt că la data de 17 Mai 1929 decedând Domnica a lui Calistrat Andrișan a dispus printr altele în testamentul său făcut la 7 Mai 1929, că lasă fiului său Gheorghe Calistrat Andrișan, casa n. 154, șura și toate acareturile de pe lângă casă cu livada ei, în suprafață de una falcie, restul averii împărțind-o între soțul și ceilalți frați ai ei, adăugând prin actul său de ultimă voință că în caz că fiul său Gheorghe moare, averea lăsată lui, să treacă fratelui ei, minorul Alexandru Artemie Prelipcean, reclamant în procesul de față; că la data de 1 Iulie 1929 Gheorghe, fiul defunctei, a decedat și el, iar în cursul procedurii de moștenire deschisă după acesta, la ședința din 31 Iulie 1929, Calistrat Vasile Andrișan, tatăl decedatului Gheorghe, s'a declarat erede în baza legii la averea lăsată acestuia de defuncta Domnica a lui Calistrat Andrișan, iar judecătoria a acceptat această declarație, deși reclamantul minorul Alexandru Artemie Prelipcean, s'a opus arătând că, conform actului de ultimă voință a defunctei Domnica Calistrat Andrișan, această avere i se cuvine;

Că ivinduse această neînțelegere asupra averii defunctului Gheorghe Calistrat Andrișan, reclamantul, minorul Alexandru Artemie Prelipcean, prin tatăl său Artemie Prelipcean, a intentat acțiunea de față la judecătoria mixtă Rădăuți, contra pârîtului Calistrat Vasile Andrișan, cerând a se stabili că averea sus menționată nu face parte din masa succesorală după defunctul Gheorghe Calistrat Andrișan, ci conform actului de ultimă voință făcut la 7 Mai 1929 de către Domnica a lui

Calistrat Andrișan, i se cuvine minorului reclamant;

Că judecătoria admitând acțiunea, pârîtul a făcut apel la tribunalul Rădăuți, care, prin sentința atacată cu recursul de față, a respins apelul, confirmând hotărîrea dată de prima instanță;

Că spre a da această soluțiune, tribunalul examinând obiecțiunea pârîtului că reclamantul nu are nici un drept la această avere, deoarece pretenția sa este bazată pe o substituțiune fidei-comisară, care de drept nu mai există fiind desființată prin legea din 27 Martie 1926, constată că această obiecțiune nu este fundată, deoarece în speță este vorba de o substituțiune fidei-comisară instituită la un legat, conform par. 652 cod. civ. austriac, ale cărui dispozițiuni n'au fost abrogate prin legea din 27 Martie 1926, care a desființat numai par. 608—646 c. c. austr. ce privesc substituțiunile fidei-comisare la testamente, nu și la legate; că, prin urmare, conchide tribunalul, declarația de ultimă voință a defunctei fiind valabilă, bine a fost admisă acțiunea reclamantului;

Având în vedere că această soluțiune este criticată prin motivul I de casare, prin care recurentul susține, că tribunalul prin sentința atacată a făcut o rea aplicațiune a legii atunci când a considerat substituțiunea fidei-comisară instituită de defuncta Domnica Calistrat Andrișan ca fiind valabilă, întemeindu-și această soluțiune pe art. 6 din legea din 27 Martie 1926, care a desființat substituțiunea fidei-comisară numai la testamente, căci au fost abrogate numai dispozițiunile par. 608-646 c. c. a. și par. 652 care prevede substituțiunea fidei-comisară la legate; că, această soluțiune este greșită, deoarece din art. 1 din legea din 27 Martie 1926, rezultă că această instituție a fost desființată în întregime, deci și la legate;

Considerând că tribunalul, spre a admite acțiunea a stabilit că în speță este vorba de un legat, la care testatoarea a instituit o substituțiune fidei-comisară și ca atare ea este valabilă, căci art. 6 din legea din 27 Martie 1926, n'a abrogat și dispozițiunile par. 652 c. c. a. care prevede substituțiunea fidei-comisară la legate;

Considerând că legiuitorul în scopul de a înlătura inconvenientele pe care le prezintă instituțiunea fidei-comisară și substituțiunile fidei-comisării, le-a abrogat prin legea din 27 Martie 1926 dispunând prin art. 1 că „instituțiunea fidei-comiselor și a substituțiunilor fidei-comisării, sunt și rămân desființate”;

Considerând că legiuitorul prin acest text de lege, dat fiind scopul urmărit, a înțeles să ia o măsură completă desființând complect această instituțiune și, prin urmare, deși prin art. 6 din zisa lege, care enumeră paragrafele desființate din c. civ. austr. nu prevede și § 652 care se referă la substituțiunile la legate, totuși art. 6 trebuie interpretat ținându-se seamă de dispozițiunile art. 1 din care rezultă intențiunea legiuitorului de a desființa complect această instituție, nu numai când este aplicată la testamente ci și la legate, căci o distincțiune în acest sens nu există în lege;

Considerând că a decide altfel, ar însemna că scopul legii să nu poată fi atins, deoarece dispozițiunile sale ar fi eludate, dându-se loc la fraude, testatorul putând ușor să-și împartă averea în legate instituindu-le substituțiunei fidei-comisării;

Că, așa fiind, urmează că, potrivit art. 6 combinat cu art. 1 din legea din 27 Martie 1926, substituțiunile fidei-comisarii sunt abrogate chiar în cazul când ele sunt instituite la legate și deci numai cu violarea sus ziselor texte de lege tribunalul a respins apelul, confirmând hotărârea primei instanțe, prin care s'a admis acțiunea reclamantului;

Că deci motivul I de casare fiind fondat, recursul urmează a fi admis.

Pentru aceste motive Curtea admite recursul, etc.

IMPUNERI LA IMPOZITUL DE ECHIVALENT

COMISIUNEA DE APELURI FISCALE PENTRU IMPUNERILE LA ECHIVALENT PE 1933, DIN JUD. PRAHOVA

Audiența de la 12 Februarie 1934

Președenția d-lui ȚIMIRAȘ, Judecător la Trib. Prahova
Astra Română cu Fiscu

Impozitul de echivalent din legea timbrului, art. 16. Neimpunerea averii mobile și averii imobile prin destinațiune a Societăților anonime. Impunerea numai a proprietăților lor imobiliare prin natura lor. Instalațiunile de pe terenurile exploatatorului nu sunt imobile prin natura lor, dacă nu sunt unite solului cu caracter de perpetuitate. Mina și lucrările anexe sunt bunuri mobile neimpozabile la echivalent.

1. — *Persoanele juridice sunt impozabile numai pentru bunurile, proprietatea lor, la impozitul de echivalent din art. 16 din legea timbrului din 1927, așa cum a fost modificată la 1 Februarie 1933.*

2. — *Societățile anonime plătesc impozitul de echivalent numai pentru bunurile imobiliare prin natura lor. Clădirile, uzinele și instalațiunile societăților anonime sunt impozabile la echivalent, numai dacă sunt imobile prin natura lor, prin incorporatie, iar nu și cele mobile sau devenite imobile prin destinațiune.*

3. — *Instalațiunile, uzinele și clădirile construite pe terenuri străine, sunt proprietatea proprietarului solului, așa încât nu sunt supuse la impozitul pe echivalent, când ele au fost construite sau instalate de societățile anonime. Ne fiind construite cu caracter de perpetuitate, rămân bunuri mobiliare, dacă pot fi ridicate de societățile anonime exploatatoare, la expirarea concesiunii sau arendării.*

4. — *Instalațiunile ce societățile anonime își fac pe terenurile lor, în mod provizoriu și cu destinațiunea de a fi ridicate ulterior după nevoile exploatării, rămân bunuri mobiliare și sunt neimpozabile, în orice caz, nu sunt imobile prin natura lor și ca atare nu sunt impozabile.*

Mina și lucrările anexe, precum clădirile, mașinile și sondele sunt principial bunuri mobiliare, deci neimpozabile la echivalent.

5. — *Mina instalată pe perimetrele acordate particulelor de către Stat, în concesiune, posterior promulgării legii minelor din 4 Iulie 1924, este proprietatea Statului, iar nu a exploatatorului, deci nu este impozabilă la echivalent.*

S'au ascultat d. avocat Emil Ottulescu din partea apelantei soc. „Astra Română” în susținerea apelului și d. reprezentant al fișcului, în combaterea apelului.

Comisiunea, în majoritate, d. ad-tor financiar, rămânând de opinie separată, majoritatea fiind formată din d. Președinte N. Țimiraș, și d. I. Oprescu, delegatul contribuabililor:

Având în vedere chestiunile de drept ridicate de soc. Astra Română;

Considerând că, conform art. 16 din legea timbrului, persoanele juridice de interes public și privat, sunt supuse unui impozit anual de echivalent asupra bunurilor de mână moartă, după distincțiunile anume arătate;

Considerând că din acest text se degajează principiul impozabilității persoanelor juridice *numai pentru bunurile proprietatea lor*, acestea fiind presupuse scoase din circulație pentru timp îndelungat, fapt care prejudiciază Fiscu;

Considerând că, conform § 2 al acestui articol, societățile pe acțiuni și cooperative plătesc un impozit de 0,20% numai pentru bunurile lor imobiliare prin natura lor, fără deducerea sarcinilor;

Că, pentru clădiri, terenuri, instalațiuni și uzine afectate serviciului sau scopului întreprinderii § 2, alin. II, prevede un impozit de 0,80%;

Având în vedere că acest aliniat a provocat dificultăți în ceea ce privește natura bunurilor ce trebuiesc socotite la calculul impozitului;

Considerând că din textul § 2, alin. I rezultă în mod evident că societățile anonime plătesc impozit numai pentru bunurile imobiliare prin natura lor;

Că, deci acesta fiind principiul, alin. II referitor la clădiri, uzine și instalații, nu poate fi interpretat de căt în sensul de a le supune la impozit numai dacă sunt imobile prin natura lor, prin incorporatie (art. 463 și urm. cod. civil), nu și cele mobile sau devenite imobile prin destinațiune;

Considerând că instalațiunile, uzinele și clădirile construite pe terenuri străine și cari se încorporează solului, devin, conform principiilor dreptului civil (art. 488, 489 cod. civ.) proprietatea proprietarului solului;

Că, deci, pentru aceste bunuri nu pot fi supuse impozitului societățile pe acțiuni, întrucât această soluție ar contrazice principiul enunțat mai sus, al impozabilității numai pentru bunurile proprietatea lor;

Având în vedere că în fapt se poate întâmpla ca aceste clădiri, uzine, instalațiuni, să fie ridicate de societăți la expirarea concesiunii sau arendării;

Considerând că, în acest caz aceste bunuri, deși proprietatea societăților, rămân bunuri mobile, ne fiind construite cu caracter de perpetuitate, condiție necesară la bunurile imobile prin natura lor sau prin incorporatie;

Considerând că instalațiunile ce societățile își fac pe terenurile lor sunt impozabile, dacă au devenit imobile prin incorporatiune, nu și cele unite solului în mod provizoriu, destinate a fi ridicate după nevoile exploatării;

Considerând că dreptul de exploatarea petrolului și ozocheritei este caracterizat de legea pentru consolidarea acestora (art. 1), un drept real mobilier, susceptibil de a fi dat în gaj (art. 62);

Că, deci, mina și lucrările anexe, precum clădirile, mașinile și sondele, sunt mobile;

Considerând că această caracterizare a fost menținută prin legea minelor, din 4 Iulie 1924 (art. 266), pe termenul prevăzut de art. 19 din Constituție, pen-

tru dreptul de a exploata petrol și ozocherită pe terenurile asupra cărora proprietarii sau concesionarii au obținut o hotărîre de validare:

Considerând că, pentru concesiunile cari intră în excepțiunea prevăzută de art. 266 din legea minelor, aceeași lege prin art. 46, a stabilit o nouă caracterizare, socotind mina o proprietate imobiliară, iar clădirile, mașinile, sondele și alte lucrări anexe, de asemeni imobile;

Că, deci, pentru acestea, cu excepția minei care este proprietatea Statului, urmează a decide că trebuie să plătească impozitul pe echivalent.

Pentru aceste motive:

Consideră necesară expertiza.

Expertiza tehnică va arăta și descrie toate clădirile, instalațiunile și uzinele așezate pe terenurile proprietatea societății, pentru ca comisia de judecată să-și poată face convingerea cari sunt imobile prin încorporațiune.

Pentru concesiunile supuse regimului legii minelor din 4 Iulie 1924, (cele pentru cari societatea nu are hotărîri de validare), se va arăta cari clădiri, mașini și sonde, sunt anexe minei (art. 46 legea minelor).

Evaluările se vor face de expertul tehnic, avându-se în vedere datele scoase de expertul contabil după registrele societății, numai dacă acele evaluări sunt corespunzătoare cu valorile reale.

Societatea va aduce și acte doveditoare pentru impunerile la clădiri și industriale.

NOTĂ. — În nr. 6 din 1934 al *Curierului Judiciar*, am publicat un articol asupra impozitului de echivalent.

Exprimam acolo părerea că justiția fiscală va da dreptate contribuabililor și va anula impunerile abuzive ale agenților fiscali constatați, cari nu s'au mărginit să impună *proprietățile imobiliare prin natura lor*, ale societăților anonime la impozitul de echivalent, dar au impus și instalațiunile mobiliare sau imobiliare prin destinațiune, proprietatea acelor societăți anonime, cât și chiar bunurile care nici nu sunt proprietatea lor, fiind numai folosite de ele, proprietatea aparținând altor persoane, neimpozabile la echivalent.

Jurnalul ce adnotăm, dă complectă satisfacție punctului de vedere legal, susținut din partea contribuabililor de admirabilul jurist și avocat pledant al Soc. Astra Română, d. av. *E. Ottulescu*, ale cărui substanțiale concluziuni sunt publicate mai jos.

Deciziunea redactată, cu o impecabilă claritate și logică, dar în maniera obicinuită sobră a d-lui judecător Timiraș, dela trib. Prahova, are tocmai prin caracterul ei lapidar o autoritate, o notă de definitiv, care lipsește multor deciziuni judecătorești, redactate prolix și cu lux inutil și eftin de citate și indicațiuni de nume de autori și numere de deciziuni, transformând hotărîrile judecătorești în repertorii de jurisprudențe și indicatoare de doctrină.

Redactorul deciziunii s'a situat prin genul redacțiunii sale, strânsă și clară, printre acei cărora le-a profitat sfaturile înțelepte ale fostului nostru profe-

sor de Drept românesc, d. consilier *Andrei Rădulescu*, de modul cum se redactează hotărîrile judecătorești.

Deciziunea face o justă interpretare a art. 16 din legea timbrului din 1927, așa cum a fost modificat la 1 Februarie 1933. Ea soluționează juridic, foarte importante controverses de drept fiscal, născut atât din modul confuz cum este redactat art. 16 sus-citat, dar mai ales din cauza textului numeroaselor circuli ministeriale, date organelor fiscale în scopul așa zisei explicațiuni a textului legal, explicațiuni cari însă denaturează sensul și spiritul textului art. 16. Ca să mărească confuziunea, s'au publicat simple extrase de pe deciziunile Comisiei Centrale Fiscale, extrase incomplete conținând numai părți din considerente și dispozitiv, care interesau Ministerul de finanțe și puteau duce la triumful punctului său de vedere în interpretarea art. 16 din legea timbrului.

Meritul deciziunii ce adnotăm, este că rezolvă pentru prima dată controversesle născute din interpretarea art. 16 din legea timbrului și le rezolvă, fără a se lăsa impresionată de multiplele circuli ministeriale și extrasele de pe deciziunile comisiei centrale fiscale, ci numai după normele clasice ale interpretării textelor legale și cu grija de legalitate.

Astfel deciziunea stabilește neimpozabilitatea averii mobiliare a societăților comerciale în general și a societăților pe acțiuni în special.

De asemenea fixează principiul impunerii la impozitul de echivalent, pentru societățile anonime, numai a averii lor imobiliare prin natura ei, declarând neimpozabile bunurile lor imobiliare prin destinațiune. Deciziunea evidențiază eroarea săvârșită de fisc, când voește să impună instalațiunile societăților anonime, care nu sunt imobile prin natura lor, decidând că sunt impozabile numai acele instalațiuni ale societăților anonime, care sunt imobile prin natura lor.

Deciziunea precizează punctul de vedere, care este atâta de conform cu principiile de drept, că instalațiunile făcute de un exploatare, pe terenuri străine, deținute de el, cu titlu precar și care rămân concedentului la sfârșitul exploatării, nu sunt proprietatea proprietarului solului, pe care sunt instalate, așa încât nu sunt impozabile pentru exploatare.

Deciziunea fixează regula de drept că orice instalațiuni făcute de oricine pe proprietatea sa, nu sunt proprietăți imobile prin natura lor, dacă au un caracter de provizorat, adică nu sunt unite definitiv, ci numai în mod provizoriu de sol, fiind destinate să fie transportate în altă parte, pentru o altă utilizare acolo, deci asemenea instalațiuni nu sunt impozabile pentru societățile pe acțiuni, la impozitul de echivalent.

Deciziunea, în mod judicios, recunoaște minelor și lucrărilor anexe, caracter de bunuri mobiliare, față de textele legislației noastre miniere, așa încât le declară neimpozabile la echivalent.

Deciziunea, comentând art. 46 din legea minelor, care prevede că mina și cu toate anexele ei, instalată pe perimetrele acordate particularilor de către Stat, pentru explorare sau exploatare petroliferă, este o proprietate imobiliară, dar aparține Statului, iar nu particularilor exploatare sau exploratori, declară asemenea bunuri neimpozabile pentru societățile anonime pe acțiuni, ce le utilizează provizoriu pe durata concesiunii; asemenea bunuri aparținând Statului, nu pot fi impuse la echivalent în persoana exploratorului sau exploatareului.

Modul cum comisiunea fiscală din jud. Prahova, sub președinția d-lui judecător Jimiras, rezolvă problema impunerii la echivalent, concordă cu soluțiile adoptate de comisiunea fiscală de apel din jud. Prahova, prezidată de d. președinte T. Goruneanu, privitor la impunerile proprietăților clădite industriale. Ambele hotărâri fac caracterizări exacte și cari nu ne îndoim că vor fi adoptate și de alte comisiuni fiscale de apel, privitor la natura juridică a unor categorii de bunuri (sonde, conducte, rezervoar, linii de tramvai, linii de garaj, linii de cale ferată, construcțiuni pe teren străin, concesionat sau arendat, etc., etc.) și ambele hotărâri trag consecințele cele mai judicioase din acele caracterizări, dovedind un deosebit spirit de obiectivitate și legalism în judecarea litigiilor fiscale.

Soluțiunea din deciziunea Comisiei din Prahova de apeluri la impuneri pe proprietăți clădite industriale sub președinția d-lui T. Goruneanu, a fost adoptată și de Comisia de apeluri fiscale din Buzău și Dâmbovița.

Fiindcă am expus argumentele de drept și fapt în favoarea tezei adoptate prin jurnalul aici adnotat, în articolul nostru din nr. 6 din 1934 al *Curierului Judiciar* și ele sunt expuse strălucit și în concluziile scrise ce urmează, nu sunt necesare alte dezvoltări.

Indată ce instanțele de recurs se vor pronunța asupra problemei de drept fiscal soluționată prin jurnalul adnotat, vom publica deciziunea lor față de interesul practic incontestabil ce-l prezintă.

Câmpina, 5 Martie, 1934.

GEORGE ELIESCU
Avocat

CONCLUZIUNI SCRISE

depuse de Societatea „Astra Română” în chestiunea impunerilor la impozitul de echivalent

Legea timbrului din 1927 a introdus un nou impozit în sarcina persoanelor juridice de interes public și privat denumit impozitul de echivalent, asupra bunurilor de mână moartă.

Acest impozit, după cum se poate vedea din expunerea de motive a legii, a fost inspirat de legile existente în Transilvania și Bucovina. El se justifică pe considerațiunea că bunurile aparținând persoanelor juridice de interes public și privat nu pot face obiect de tranzacțiuni nici de transmisiuni cu titlu universal. Atât legii ungară cât și cea franceză din 1849 au instituit acest impozit numai pe bunurile imobiliare

(Allix, Science de finance et de Legislations financière, pag. 611).

Legea timbrului din 1925 și 1927 nu impunea la acest impozit pe societățile comerciale decât pentru bunurile imobile, ceea ce era natural, întrucât bunurile mobile ale acestor societăți sunt, de obicei, bunuri cari circulă în comerț, iar nu bunuri de mână moartă.

În această lege se prevede în par. 3 al. g al art. 16, că: „Sunt scutite clădirile, terenurile, instalațiile și uzinele cari sunt afectate serviciului sau scopului unei întreprinderi”.

Această lege a fost modificată în 1933, când în urma unei controverse ce se ivise înaintea instanțelor judecătorești asupra aplicațiunii excepțiunii din al. g, s'a hotărât să se impună și bunurile cari erau exceptate prin acest alineat.

Se discută dacă între clădirile afectate serviciului sau scopului unei întreprinderi intră și acele locuite de funcționarii și lucrătorii întreprinderii.

Instanțele de fond și de recurs deciseră că și aceste bunuri intră în excepțiunea prevăzută de al. g, adică, că sunt scutite de plata impozitului.

Legiuitorul a voit să modifice această stare de lucruri, și atunci, prin legea din 1 Februarie 1933 a supus și aceste bunuri unui impozit pe echivalent însă numai de 0.08 la sută.

Primele impuneri pe baza acestei legi s'au făcut în anul acesta. Modul cum această lege a fost aplicată de organele de impuneri a dat loc la o mulțime de nemulțumiri; menționăm că s'au impus:

- a) terenuri cari nici nu aparțineau societăților petrolifere;
- b) construcțiuni după terenuri streine;
- c) bunuri mobiliare scutite de lege, sub pretext că asemenea bunuri ar fi imobile prin destinațiune; în fine
- d) s'au impus imobilele locuite de lucrători și funcționari cu o cotă de 0.20 la sută în loc de 0.08 la sută.

Vom examina diferitele categorii de impuneri pe cari le considerăm că sunt ilegale.

I. Terenurile.

Nu toate terenurile impuse aparțin Societăților petrolifere pe numele cărora s'au făcut impunerile. Sunt unele terenuri asupra cărora societățile de petrol nu au nici un drept de proprietate; acestea sunt terenurile asupra cărora există dreptul de concesiune. Se știe că dreptul de concesiune, conform dispozițiunilor art. 1 din legea conso'idărilor petrolifere, este un drept real mobilă; concesionarul nu are nici un drept asupra terenului din care se extrage petrolul, cel mult el are dreptul să se folosească de acest teren cu titlu de arendă conform clauzelor din contractele de arendare.

Impozitul de echivalent asupra bunurilor de mână moartă nu poate însă fi suportat de arendași sau de chiriași, ci numai de proprietarul bunului, bine înțeles, dacă proprietarii sunt persoane juridice de interes public sau privat. Dacă proprietarii sunt persoane fizice, nici ei nu pot plăti un asemenea impozit, pentru că asemenea bunuri nu sunt scoase din circulațiune pentru a fi considerate bunuri de mână moartă. În orice caz concesionarul nu are nimic de plătit.

Societatea Astra Română în mod excepțional nu a fost impusă pentru asemenea terenuri, deci ea nu are nici o plângere de formulat din acest punct de vedere.

II. Clădiri.

S'au impus nu numai clădirile după terenurile proprietatea societăților de petrol dar și clădirile construite de societățile de petrol pe terenurile concedenților.

Asemenea clădiri nefiind proprietatea concesionarilor, adică a societăților de petrol, ci, fiind proprietatea concedenților, pe baza dreptului de accesione prevăzut de art. 488 din codicele civil ele nu puteau fi impuse la impozitul de echivalent.

Din citirea actelor noastre de concesiune se poate vedea că construcțiunile de pe terenurile concesionate rămân, la ex-

pirarea concesiunii, concedenților, în starea în care se vor găsi. Ele sunt deci proprietatea acestora, concesionarii neavând asupra lor decât un drept mobilier. În acest sens:

Baudry Lacantinerie, vol. VI, nr. 30 (anexa I);

Daloz, Répertoire Pratique, vol. XI. Taxes et impôts directs n. 2198, 2199 și 2202, care examinează chestiunea chiar cu privire la impozitul pe echivalent (anexa II).

Deciziunea Comisiunii fiscale publicată în ziarul „Universul” n. 348 din 20 Decembrie 1933 prin care se hotărăște scutirea construcțiilor făcute de Societatea Govora-Călimănești, întrucât ele fiind făcute pe terenurile Statului Român, vor deveni proprietatea acestuia după 40 ani conform art. 4 din statut (anexa III).

Observăm că d-l Reprezentant al fiscului nici nu a combătut argumentația noastră cu privire la această chestiune.

Menținem cererea de probatorii în această privință, formulată prin motivele noastre de apel.

III. Clădiri locuite de funcționari și lucrători.

Am arătat că vechea lege, prin par. 3 al. g. scutea „clădirile, terenurile, instalațiunile și uzinele care sunt afectate serviciului sau scopului unei întreprinderi”.

S'a născut discuțiunea dacă în această scutire intră numai clădirile ocupate de serviciile societății sau și acelea locuite de funcționarii societății. Textul legii vechi ca și acel al legii noi (par. 2 al. 2) vorbește nu numai de clădiri afectate serviciului dar și de cele ce sunt afectate scopului.

Legiuitorul din 1925 cât și cel din 1933 când a scutit sau când a impus la o taxă mai mică această categorie de bunuri imobiliare, a făcut-o pentru că asemenea bunuri nu sunt propriu zis bunuri de mână moartă sau, în orice caz, sunt într-o măsură mult mai mică, dacă sunt afectate serviciului sau scopului unei întreprinderi decât acelea cari, deși sunt proprietatea întreprinderii, nu au însă nici o legătură cu întreprinderea. Legiuitorul, punând în această categorie nu numai imobilele afectate serviciului dar și cele afectate scopului, a înțeles să fie foarte larg și să scutească sau să impună redus toate acele imobile care servesc într'un mod oarecare scopului întreprinderii, deci și imobilele locuite de funcționari sau de lucrători, bine înțeles dacă aceste imobile sunt locuite de aceștia pentru nevoile întreprinderii, căci se poate întâmpla în practică ca să existe imobile locuite de funcționari și pentru interesul lor propriu fără nici o legătură cu nevoile serviciului. Dacă citim însă procesul verbal de impunere din 21 Octombrie 1933, vedem că aceste imobile cari servesc pentru locuința funcționarilor sau cazărni pentru lucrători — cum le denumeste autorul procesului verbal de impunere — sunt situate sau la rafinăria din Ploești sau la diferite schele. La rafinărie este imposibil de conceput că nu e nevoie ca societatea să aibe în permanență un număr de funcționari sau lucrători, cu atât mai mult cu cât rafinăria societății lucrează și noaptea, și cu cât este știut pericolul continuu de incendiu care există în asemenea rafinării. La schele situația este identică, lucrările se fac acolo cu funcționari și lucrători specialiști cari trebuie să se găsească în localitate, cari nu pot locui la oraș la depărtări de zeci și poate de sute de km. și cari bineînțeles nu au nici o posibilitate să locuiască în satele noastre, unde nu există nici un mijloc de a găzdui persoane străine.

Deci, dacă societatea a făcut asemenea construcții la schele, ea le-a făcut pentru nevoile serviciului și bineînțeles nu poate să fie obligată în această situațiune să plătească impozitul de echivalent.

Autorul procesului verbal, pentru ca să ajungă la impunere a denaturat legea. El vorbește mereu de funcționari și lucrători care nu servesc strict întreprinderea, introducând în textul legii cuvântul „strict” pe care nu-l întâlnim nicăeri și de care a avut absolută nevoie pentru a impune și aceste imobile.

Chestiunea a venit, le altfel, în dezbaterile instanțelor judecătorești și s'a rezolvat în mod favorabil societății. Astfel, la Tribunalul Prahova s'au dat sentințele: 281 din 1930 a Secției III-a; 39 din 1929 s. II; 118 din 1929 s. III; 291 din 1929 s. I, după care alăturăm copii.

Această jurisprudență stabilită de trib. Prahova a fost menținută de instanțele de casare. Invocăm sentințele Curții de apel București s. II, n. 14 din 1930; s. IV, n. 26 din 1930; s. II, n. 185 din 1930, etc. etc., după care alăturăm copii, anexa IV.

În concluzie, cerem, în mod principal, ca toate aceste imobile să fie impuse la 0.08 la sută, iar în subsidiar cerem să dovedim cu expertiză și martori că rafinăria și schelele noastre nu ar putea funcționa dacă societatea nu ar avea în permanență funcționari și lucrători cari să locuiască în localitate.

Pentru acelea din clădirile ocupate de lucrători și funcționari cari sunt situate pe terenuri luate în concesiune, menținem în prim rând motivul II, de neimpozabilitate.

IV. Impunerea averei mobiliare.

Autorii citatelor procese verbale au impus și averea mobilă sub pretext că această avere este avere imobilă prin destinațiunea, în averea impusă intră între altele, sondele care în conformitate cu art. 468 din cod. civ. sunt instrumente necesare exploatării fondului, deci sunt imobile prin destinațiune, bineînțeles că ele au fost instalate de proprietar conform art. 4-8 din cod. civil.

Cu ocaziunea impunerii industriale, comisiunea de apel Prahova sub președinția d-lui Președinte Tului Goruneanu, a judecat cu drept cuvânt că schelele având destinațiunea obișnuită ca după extragerea țicciului să fie demontate și reinstalate pe alte terenuri, mai ales când este vorba de sonde instalate pe terenuri streine, luate de concesionar în exploatare, nu pot fi privite ca mobile prin natura lor și nici prin destinațiune, nefiind afectate de însăși proprietarul fondului pentru exploatarea acestuia și nefiind instalate de aceiaș proprietar către fond, în perpetuu, în sensul art. 468 și 469 c. civ. (Anexa V).

În privința irtzvoarelor și conductelor situațiunea lor este identică ca a sondelor, ele se pot ușor demonta și transporta dintr'un loc într'altul. Ele nu pot fi considerate nici măcar ca imobile prin destinațiune întrucât nu sunt așezate în perpetuu cum cere art. 469 (a se vedea în acest sens deciziunea Cas. s. I. publicată în Pandectele săptămânale nr. 33 din 1926, pag. 821); anexa VI și în orice caz nu sunt imobile prin destinațiune, atunci când sunt așezate pe terenuri streine de către concesionar, condițiunea așezării pe fond de către proprietar fiind esențială pentru ca bunul să fie considerat imobil prin destinațiune. În acest sens a judecat comisiunea de apel secția I-a Prahova cu ocazia impunerii industriale sub președinția d-lui președinte Tului Goruneanu prin jurnalul din 27 Noembrie 1923 (vezi anexa V).

Am enumerat partea cea mai importantă a bunurilor mobile care au fost impuse prin procesele verbale atacate cu apel. Din dosarul de impunere la care se referă însă procesul verbal de impunere, se poate vedea că s'u impus și alte bunuri mobile precum: cai, automobile, biciclete, etc. Noi susținem că toate aceste bunuri nu pot fi impuse întrucât legiuitorul în privința societăților pe acțiuni și cooperative a impus numai bunurile imobiliare prin natura lor, art. 16 par. 2 întrebuintând într'adevăr expresiunea „numai pentru bunurile imobile prin natura lor”. Sub acelaș par. s'a trecut un nou alineat care în redacțiunea sa nu este decât reproducerea vechiuului par. 3 al. g. cu următoarea redacțiune: „Clădirile, terenurile, instalațiunile și uzinele cari sunt afectate serviciului sau scopului unei întreprinderi”, impunându-se această categorie de bunuri cu impozitul de 0.08 la sută.

Problema care se impune este dacă s'au impus prin acest nou alineat și bunurile mobile, așa cum susține reprezentan-

